

Юсунов Володимир Васильович,
провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗАПАХОВИХ СЛІДІВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Розслідування кримінальних правопорушень у сучасних умовах вимагає використання нових підходів до дослідження різноманітних джерел слідової інформації. Сьогодні в Україні сліди запаху використовуються для розкриття, розслідування та запобігання різних видів кримінальних правопорушень. Вирішенню вказаних завдань сприяє використання знань та практичних навичок у такій галузі криміналістичної техніки як одорологія.

Використовуючи можливості техніко-криміналістичного забезпечення дослідження запахових слідів, дотримуючись правил роботи із різними предметами і речовинами, слідовою інформацією, використовуючи допомогу кінологів та службових собак, можна досягти поставлених завдань під час проведення огляду місця події, інших процесуальних дій, оперативно-розшукових заходів. З цією метою до криміналістичної діяльності залучаються такі спеціалісти як інспектор-кінолог зі службовою собакою, спеціаліст-криміналіст, експерт-одоролог. Також цінною є допомога спеціалістів у галузі ветеринарії під час виявлення, дослідження, використання запахових слідів у кримінальному провадженні і доказуванні обставин кримінального правопорушення

Із запаховими слідами під час розслідування кримінальних правопорушень за допомогою залучення комплексу методів, засобів, прийомів працює досить широке коло суб'єктів: спеціалісти – інспектори кінологічної служби та спеціалісти-криміналісти Національної поліції України (*далі – НПУ*), які залучаються до вирішення завдань збирання запахової слідової інформації; слідчі, які здійснюють кримінальне провадження; експерти Експертної служби МВС України, які проводять судово-одорологічну експертизу й надають висновок експерта, який є джерелом доказів у кримінальному провадженні. Запахові сліди є предметом лабораторного (інструментального) дослідження.

У підрозділах НПУ успішно функціонує Кінологічна служба. З початком повномасштабної військової агресії РФ проти України поліцейські кінологи ефективно виконують оперативно-службові та службово-бойові завдання у межах своєї компетенції.

Зокрема, з початку повномасштабного військового вторгнення РФ на територію України на поліцейських блокпостах кінологів без службових собак було залучено 5751 раз, зі службовими собаками інспектори-кінологи 12054 разів виконували службово-бойові завдання для забезпечення публічного порядку і безпеки, патрулювання, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян. Для надання допомоги в евакуації громадян з урахуванням військових небезпек кінологи поліції залучалися понад 26,3 тис. разів. За допомогою службових собак поліції виявлено та вилучено 4967 одиниць зброї та набоїв, 67,3 кг вибухівки, понад 147,1 кг наркотичних засобів, тощо. Кінологічні підрозділи НПУ постійно виконували і продовжують виконувати завдання по боротьбі зі злочинністю, розкриттю злочинів, протидії незаконному обігу зброї, наркотичних речовин, пошуку вибухівки, трупів, місць масових захоронень, забезпечення публічної безпеки та порядку. Більшість виявлених ними предметів, заборонених до обігу, стають об'єктами судових експертиз у межах кримінальних проваджень.

На місці кримінального правопорушення фіксує обставини вчиненого слідчо-оперативна група (*далі – СОГ*). До її складу можуть входити кінологи та інші спеціалісти, які спроможні здійснювати збір запахів слідів.

Відповідно до Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України, що затверджена наказом МВС України від 01.11.2016 № 1145, у проведенні оглядів місць подій беруть участь кінологи зі службовими собаками, які входять у склад СОГ. Службові собаки поділяються на *розшукових*, патрульно-розшукових, вартових, конвойних та *спеціальних* (з пошуку вибухових речовин, вогнепальної зброї, наркотичних засобів, трупів, *для проведення одорологічної вибірки (собаки-детектори)*) (п. 1.14 Інструкції). Отже, для допомоги у збиранні запахів слідів з метою проведення подальшої одорологічної вибірки мають використовуватися спеціальні собаки (собаки-детектори). Водночас, у п. 4.1 цієї Інструкції зазначено, що з метою *проведення вибірки людини та речі*, пошуку речових доказів та інших завдань використовуються *розшукові собаки*.

Службові собаки, як правило розшукові, для пошуку підозрюваних осіб за їх запахівими слідами та виявлення речових доказів застосовуються на місцях вчинення вбивств, зґвалтувань, розбоїв, грабежів, тілесних ушкоджень, різних крадіжок, підпалів, інших неочевидних злочинів для їх розкриття. Рішення про застосування службового собаки (собак) на місці події приймає старший слідчо-оперативної групи (старший операції) на основі інформації (пропозицій) кінолога щодо доцільності такого застосування.

Для збереження запахів інформації важливим є п. 4.18 Інструкції, у якому зазначено, що збір запахів слідів і предметів для використання розшукових собак чи собак-детекторів на місці вчинення

кримінального правопорушення здійснюється з дозволу керівника (старшого) групи під час огляду місця події після його фотографування.

Отже, кінолог із спеціальним собакою (собакою-детектором) оглядає місце вчинення кримінального правопорушення, доповідає слідчому – керівнику СОГ про можливість збору запахових слідів та після отримання його дозволу здійснює відповідні маніпуляції щодо збирання запахових слідів. При їх вилученні і пакуванні собака-детектор не використовується, всі процедури із слідами запаху кінолог може здійснювати самостійно.

Участь в огляді місця події може брати експерт, якого залучають як спеціаліста відповідно до Інструкції про порядок залучення працівників органів досудового розслідування поліції та Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України як спеціалістів для участі в проведенні огляду місця події (наказ МВС України від 03.11.2015 № 1139). Для збору слідів запаху доцільно залучати експерта-одоролога або іншого спеціаліста з ветеринарною освітою. Такі фахівці працюють на місці події без спеціальних собак. Вони володіють спеціальними знаннями у галузі криміналістичної одорології та мають практичні навички збирання запахових слідів людини з певного місця. Залучений спеціаліст має першим, з-поміж членів СОГ, оглянути місце події і повідомити керівнику групи про наявність запахових слідів на місці події і можливість їх вилучення. Експерт-одоролог робить свої припущення про наявність запахових слідів на основі уявлень про ймовірні місця скупчення запахових слідів злочинця.

Експерти не можуть використовувати своїх спеціальних собак для виявлення запахових слідів, оскільки у подальшому ці ж біодетектори будуть брати участь в одорологічній експертизі. А це буде суперечити принципам кримінального провадження (наприклад, робота спеціального собаки на місці події і подальше її використання під час судово-одорологічної експертизи є обставиною, яка викликає обґрунтовані сумніви в неупередженості учасників і засобів експертного дослідження).

Водночас, пропонується більш ефективна організація роботи СОГ на місці події в аспекті збирання запахових слідів. Кінолог з використанням собаки-детектора виявляє запахові сліди, потім він з дозволу старшого СОГ може здійснити пошук, переслідування і затримання злочинця, який залишив місце кримінального правопорушення. Спеціаліст-одоролог на місці події фіксує, вилучає та пакує виявлені запахові сліди, які у подальшому будуть надані для проведення судово-одорологічної експертизи.